

Pleegzorg 'Kind van de rekening'

Femmie Juffer
Universiteit Leiden

Met dank aan...

- Rien van Ijzendoorn
- Marian J. Bakermans-Kranenburg
- Linda van den Dries

Overzicht

- Opvoeding buiten het biologische gezin
  - Alternatieven: tehuis, pleegzorg, adoptie
- Vergelijking positie pleegkinderen en adoptiekinderen
  - Juridisch
  - Sociaal-emotioneel: gehechtheid
  - Gevolgen voor de ontwikkeling van het kind

Opvoeding buiten het biologische gezin

- Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (Preambule):
  - *'Erkennende dat het kind, voor de volledige en harmonische ontplooiing van zijn of haar persoonlijkheid, dient op te groeien in een gezinsomgeving, in een sfeer van geluk, liefde en begrip.'*

Alternatieven?

- Kindertehuis/internaat
  - Biedt het kind geen 'gezinsomgeving'
  - Onderzoek: ernstige achterstanden wat betreft ontwikkeling / ontplooiing (fysieke groei, gehechtheid, sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling)*
- Algemeen aanvaard standpunt: beslist geen acceptabel alternatief voor jong kind

* o.a. Bowlby, 1952; Van IJzendoorn & Juffer, in druk

Nederland nog niet zo lang geleden...

Alternatieven?

- Pleegzorg en adoptie
  - Bieden het kind een 'gezinsomgeving'
  - Bieden het kind dagelijkse zorg en opvoeding
- Zijn het - met het oog op de 'volledige en harmonische ontplooiing' van het kind - acceptabele alternatieven?

Adoptie in Nederland

- In Nederland tellen de bloedbanden
- Adoptie kwam er niet zonder slag of stoot
- Precies 50 jaar geleden adoptiewet
- Adoptie nu:
  - (juridisch) erkende manier van gezinsvorming
  - waarbij een (buitenlands) kind in nood een gezin wordt geboden

Juffer, F. (2006). 50 jaar adoptie, 50 jaar in het belang van het kind?

Bloedbanden

- Tekenend voor de tegenstand tegen adoptie (en pleegzorg):
- *“Geen menselijke inrichting kan betrekkingen scheppen die niet op de natuur zijn gegrond”*

Ontwikkeling in adoptie

vroeger

nu

- adoptie anno 2006:
- 1200 buitenlandse kinderen per jaar (40-60 binnenlands)
- 2500 tot 3000 ouders melden zich aan per jaar
- Wachtlijsten met wachtende ouders

Pleegzorg in NL (1)

- 1905 Kinderwetten
  - Voogdijraad, voogdij-instellingen
  - Kinderen geplaatst in tehuizen
- WO II
  - Joodse kinderen in onderduikgezin – pleeggezin*
  - Kinderen van NSB'ers
- 1945 Bureau Bijzondere Jeugdzorg (Min v Just)
  - 30 – 40.000 ontheemde kinderen

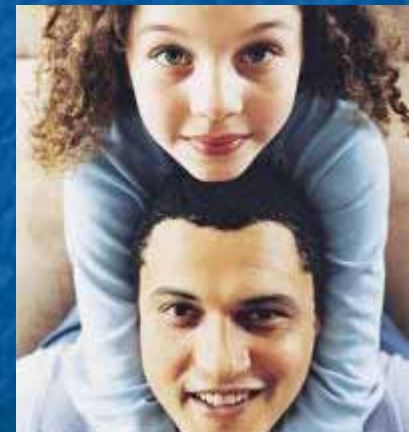
Pleegzorg in Nederland (2)

- 1923 Amsterdamse Armenraad
  - Commissie plaatsing kinderen in pleeggezin
  - Afgestaan door ongehuwde moeders
  - Ca. 60 permanente plaatsingen
- 1950 oprichting NVP
- 1956 Adoptiewet
- Sinds die tijd bestaan pleegzorg en adoptie naast elkaar

Nota, 1982

Pleegzorg nu

- De landelijke cijfers (www.pleegzorg.nl)
  - 2005: 17.581 kinderen gebruik gemaakt van pleegzorg
  - Op 1 januari 2005 verbleven 10.845 kinderen bij pleegouders
  - Nieuwe plaatsingen:
    - 1995: 1.912
    - 2005: 6.736
  - Wachtlijsten met wachtende kinderen

Overeenkomsten pleegzorg en adoptie

- Opvoeding
  - Inzet van niet-genetisch verwante ouders
- Achtergrond van de kinderen
  - Scheiding(en)
  - Verwaarlozing, mishandeling, achterstanden
- Omgang met biologische ouders
  - Pleegzorg: contact-afspraken
  - Adoptie: vaker vormen van 'open adoptie'

Vergelijking pleegzorg en adoptie: Juridisch (1)

- Ouderlijk gezag:
  - Adoptieouders hebben ouderlijk gezag, pleegouders niet, hebben geen eigen rechtspositie*
- Praktijk: beide soorten ouders hebben de dagelijkse zorg en opvoeding maar pleegouders kunnen niet zelfstandig beslissingen nemen
  - over bijvoorbeeld schoolkeuze, medische behandeling enz.

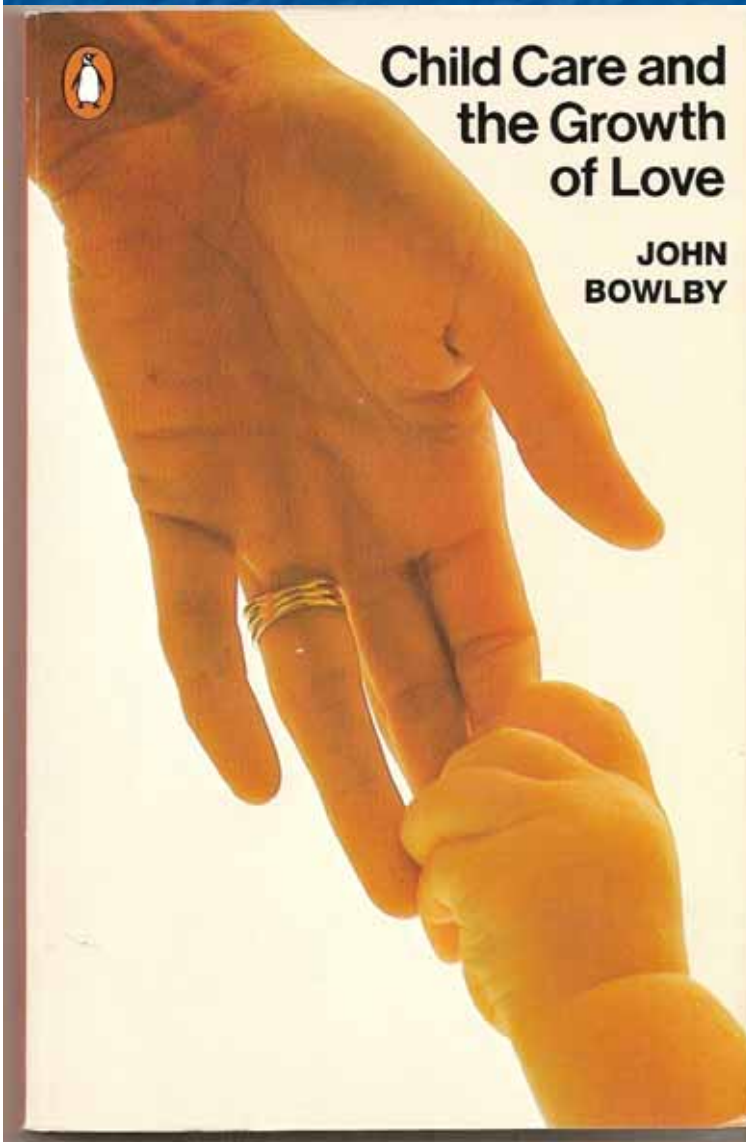
* Zie ook Beleidsnotitie Kind in de Pleegzorg

Vergelijking pleegzorg en adoptie: Juridisch (2)

- Tijdelijkheid en (te) lange onzekerheid
  - Een adoptieplaatsing is permanent, plaatsing in een pleeggezin is niet per definitie permanent
- Praktijk: zelfs kinderen die lange tijd in een pleeggezin verblijven, kunnen teruggeplaatst worden naar de biologische ouders.*
  - Gevolgen?

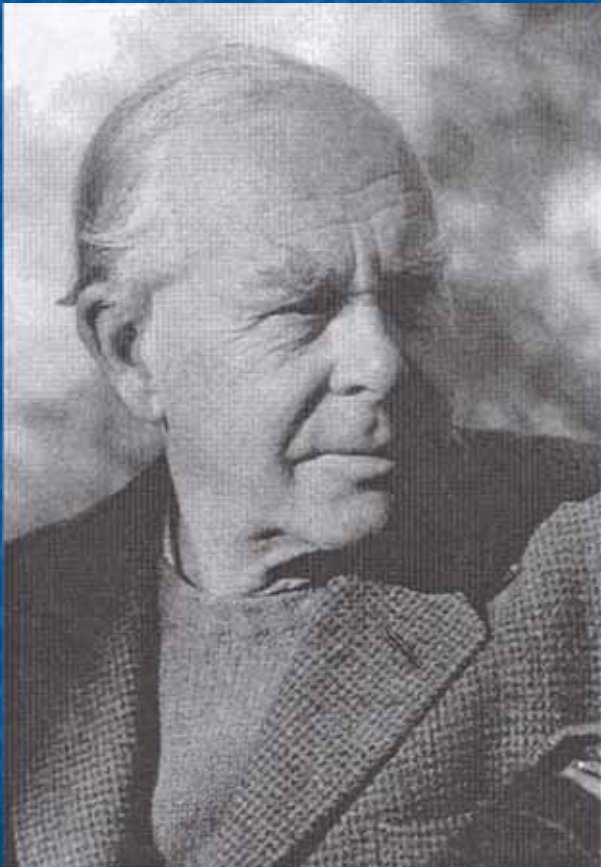
* Zie ook Beleidsnotitie Kind in de Pleegzorg

Gehechtheid

- Gehechtheid is....
- Rapport van Bowlby (1952)
- Gehechtheid in:
  - Tehuis
  - Adoptie en pleegzorg

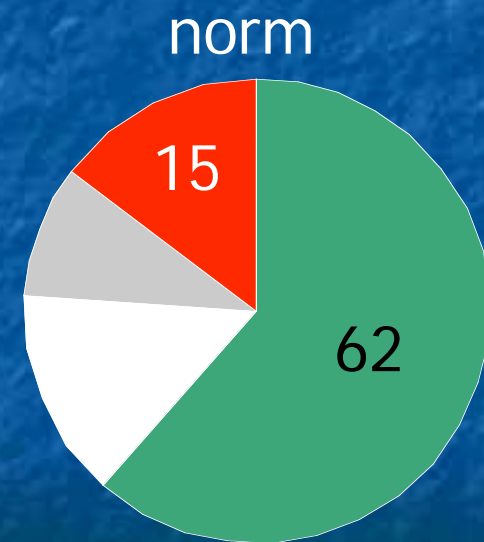
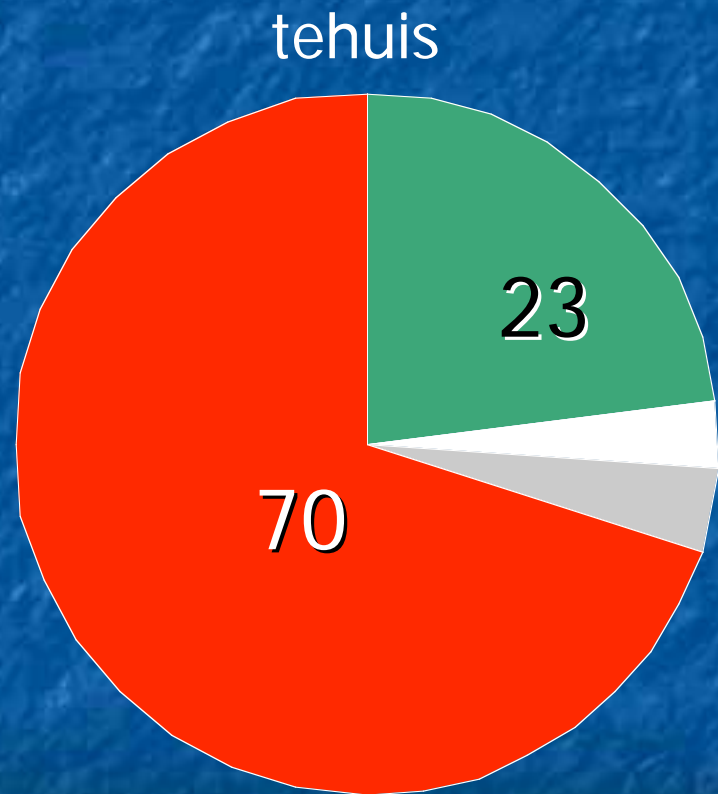
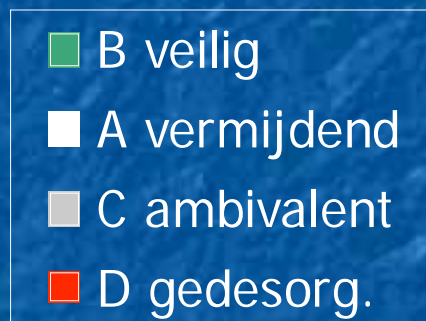
Empirische toets van Bowlby's rapport

- Gehechtheid in tehuis
- Gehechtheid in adoptie- en pleeggezin
- Meta-analyse (in voortgang)*

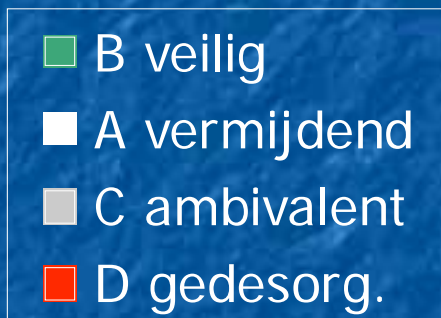
* Van den Dries et al., in prep.

Gehechtheid in tehuis

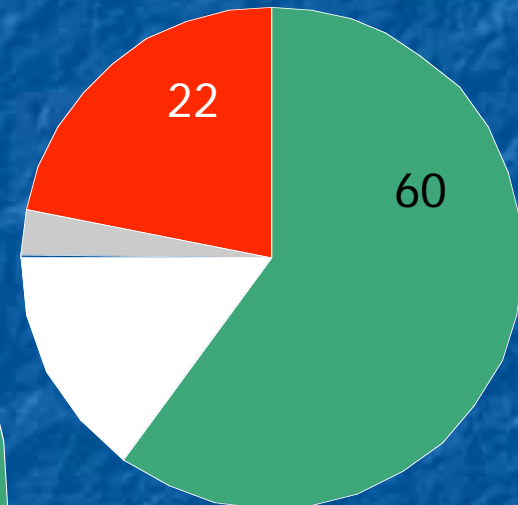
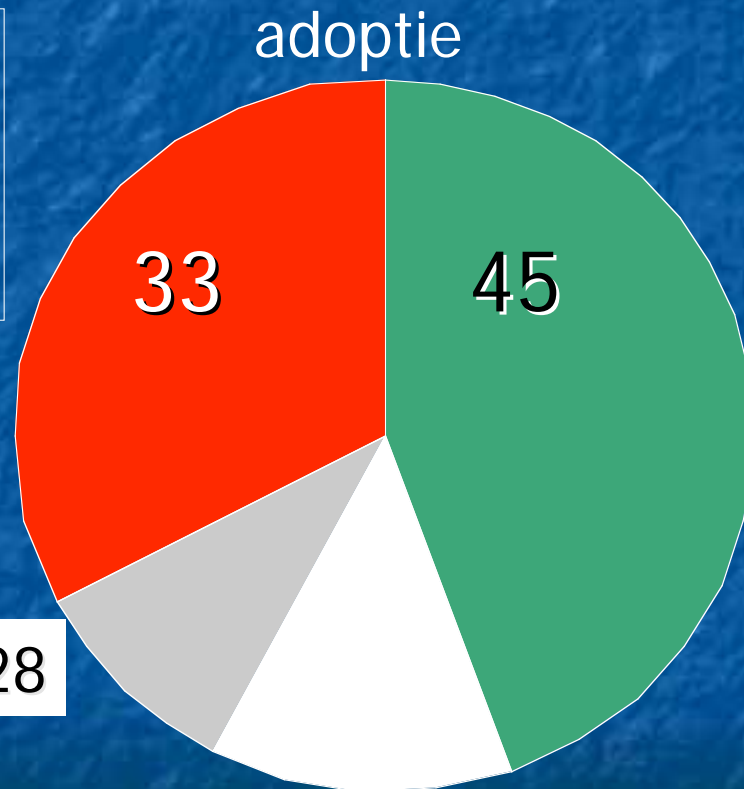

$N = 162$ (Vorria et al., 2003; Zeanah et al., 2005)

Gehechtheid (%) met adoptieouders

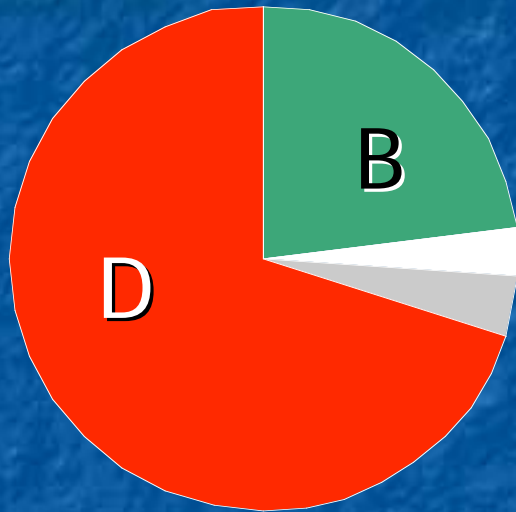
$k = 8, N = 328$

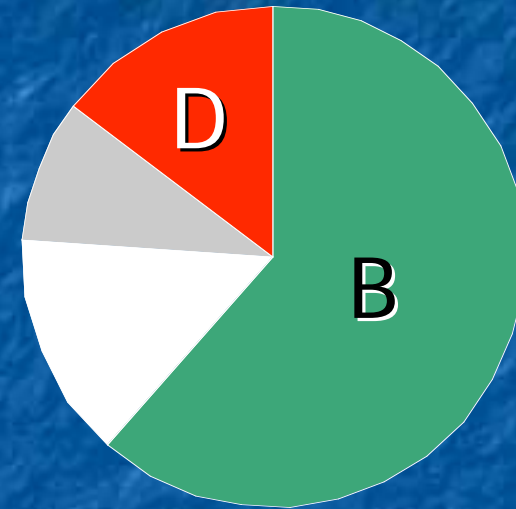
Juffer et al., 2005
kinderen geadopteerd
< 1 jaar; vergelijkbaar
met norm

Van den Dries et al., in prep.

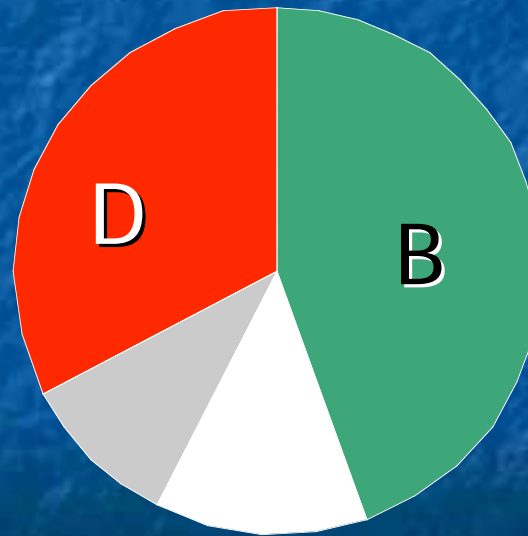
Tehuis, adoptie en norm

tehuis

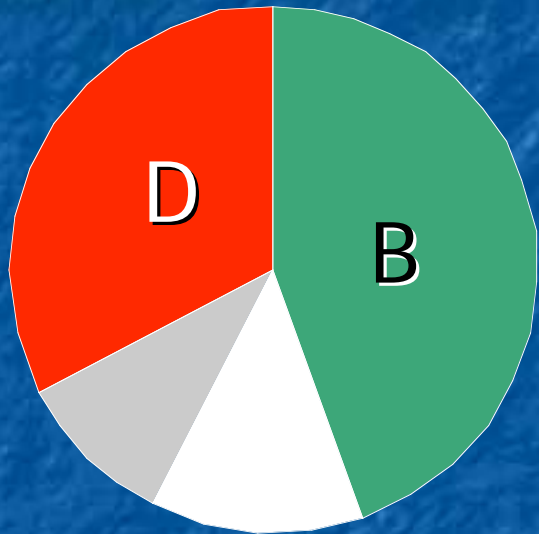
norm

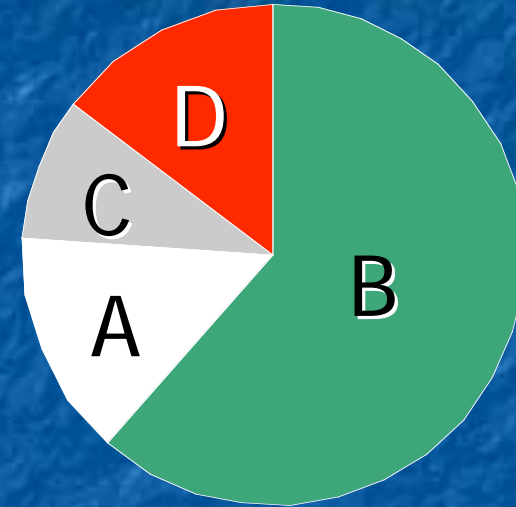
adoptie

Van IJzendoorn & Juffer, in druk

Gehechtheid met pleegouders?

adoptie

norm

?

pleegzorg

Van den Dries et al.,
in prep.

Gehechtheid en stabiele relaties

- Effect van scheidingen
  - werk Robertsons
- Belang van stabiliteit
  - Zeanah, Dozier, e.a.

SEPARATION AND THE VERY YOUNG

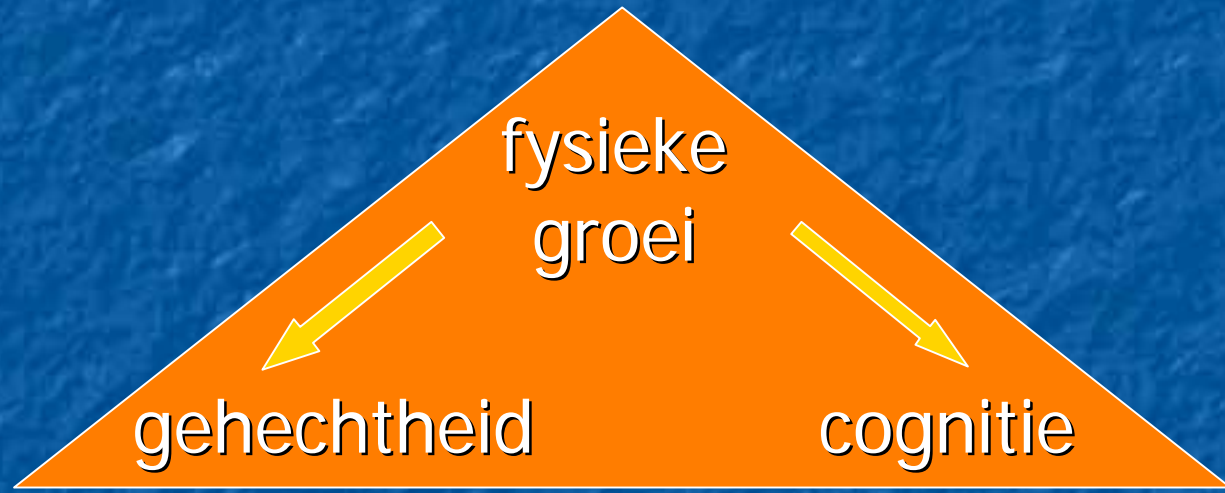

James and Joyce Robertson

tehuis

adoptie

zelfwaardering
gedragsproblemen

geboorte

scheiding

adoptie

inhaalgroei

*lange-termijn
gevolgen*

volwassenheid

Adoptie: gevolgen voor de ontwikkeling

- Adoptie
  - grote inhaalgroei op vrijwel alle terreinen van de ontwikkeling*
  - bij kinderen geplaatst na 1 jaar geen volledige inhaalslag bij gehechtheid en schoolprestaties*
- Laat zien dat bij plaatsing in permanent gezin (< 1 jaar) kinderen hun achterstand kunnen inhalen

* Van IJzendoorn & Juffer, in druk

biologisch gezin

pleegzorg

fysieke
groei

gehechtheid

cognitie

zelfwaardering
gedragsproblemen

geboorte

scheiding

pleegzorg

scheiding(en)?

inhaalgroei?

scheiding(en)?

*lange-termijn
gevolgen?*

volwassenheid

Vergelijking pleegzorg en adoptie: Gevolgen voor de ontwikkeling (1)

- Onderzoeksresultaten pleegzorg
  - Pleeggezin positiever dan tehuis o.a.:
  - Miller 2005 tehuis vs pleeggezin
  - Idem: Van Londen, Juffer, & Van IJzendoorn, in prep.
- Maar is de inhaalgroei blijvend?
  - Ontwikkeling van pleegkinderen op langere termijn bedreigd door:
    - meer potentiële scheidingen
    - (te) lange onzekerheid over de plaatsing

Vergelijking pleegzorg en adoptie: Gevolgen voor de ontwikkeling (2)

- Inhaalgroei na traumatische eerste kinderjaren
  - voldoende verzekerd bij pleegzorg?
- Vergelijking pleegkinderen en adoptiekinderen
  - enkele aanwijzingen: minder goede aanpassing bij pleegkinderen (o.a. Bohman)
  - goede wetenschappelijke vergelijking ontbreekt nog

Internationale ontwikkelingen

- Verschuiving pleegzorg in de richting van adoptie
  - Beëindigen van ouderlijke rechten na bepaalde termijn*
  - Adoptie van kinderen uit 'care' (pleeggezinnen en tehuizen)
- Gevolgen voor de praktijk: positie van pleegouders verstevigd en meer ('special-needs') kinderen opgenomen in gezinnen

* Vergelijkbaar met voorstel opschorten gezag, zie Beleidsnotitie Kind in de Pleegzorg

Internationale ontwikkelingen: USA

- 1997 Adoption and Safe Family Act
- Jaarlijks 50.000 kinderen uit pleeggezinnen geadopteerd*
- Ca. 119.000 van de 523.000 pleegkinderen wachten op adoptie (2005)**
- Hoe?
  - Na afgesproken termijn ('15/22 maanden regel')
  - Ouderlijke rechten beëindigd
  - Liefst adoptie door huidige pleeggezin
- 'Permanency planning' in belang van het kind gaat boven oneindige rechten van de biologische ouders

(*Gibbs et al., 2006; **Ross, 2006)

Internationale ontwikkelingen: UK

- Beëindigen van ouderlijke rechten kan samengaan met het onderhouden van (begeleide) omgangsregeling met de biologische ouders
- Onderzoek van Elsbeth Neil (2006):
  - Bij een open contact-arrangement hadden de biologische ouders meer vrede met de uithuisplaatsing en adoptie van hun kind

De balans opmaken

- Gezien vanuit het belang van het kind en vanuit het Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind, en vergeleken met adoptie
- Is pleegzorg in Nederland het 'kind van de rekening'?

De balans opmaken

- Wat zou een pleeggezinplaatsing moeten bieden aan een kind:
  - Juridische bescherming/zekerheid
  - Mogelijkheid om zich te hechten en zich te ontplooien in het pleeggezin
    - Zo weinig mogelijk wisselingen/overplaatsingen
    - Geen onzekerheid over de verblijfsduur
    - Stabiliteit van gehechtheidsrelaties garanderen
  - Met mogelijkheid om contact te houden met biologische ouders

Nederland: twee gescheiden werelden

- Praktijk in Nederland: adoptie en pleegzorg twee gescheiden werelden
  - Pleegzorg ontmoedigt aspirant ouders met een 'adoptie-instelling'
- Moeten deze werelden zo gescheiden blijven?
  - Inhoudelijke overeenkomsten
  - Pleegkinderen/ouders achtergesteld bij adoptiekinderen, maar moet dat zo blijven?
  - Mogelijk potentieel aan ouders

Adoptie richting pleegzorg

- Acties om pleegzorg in land van herkomst bevorderen (bv in China)
  - Voorbeeld: Wereldkinderen
  - “Hoera geen meisje”

www.wereldkinderen.nl

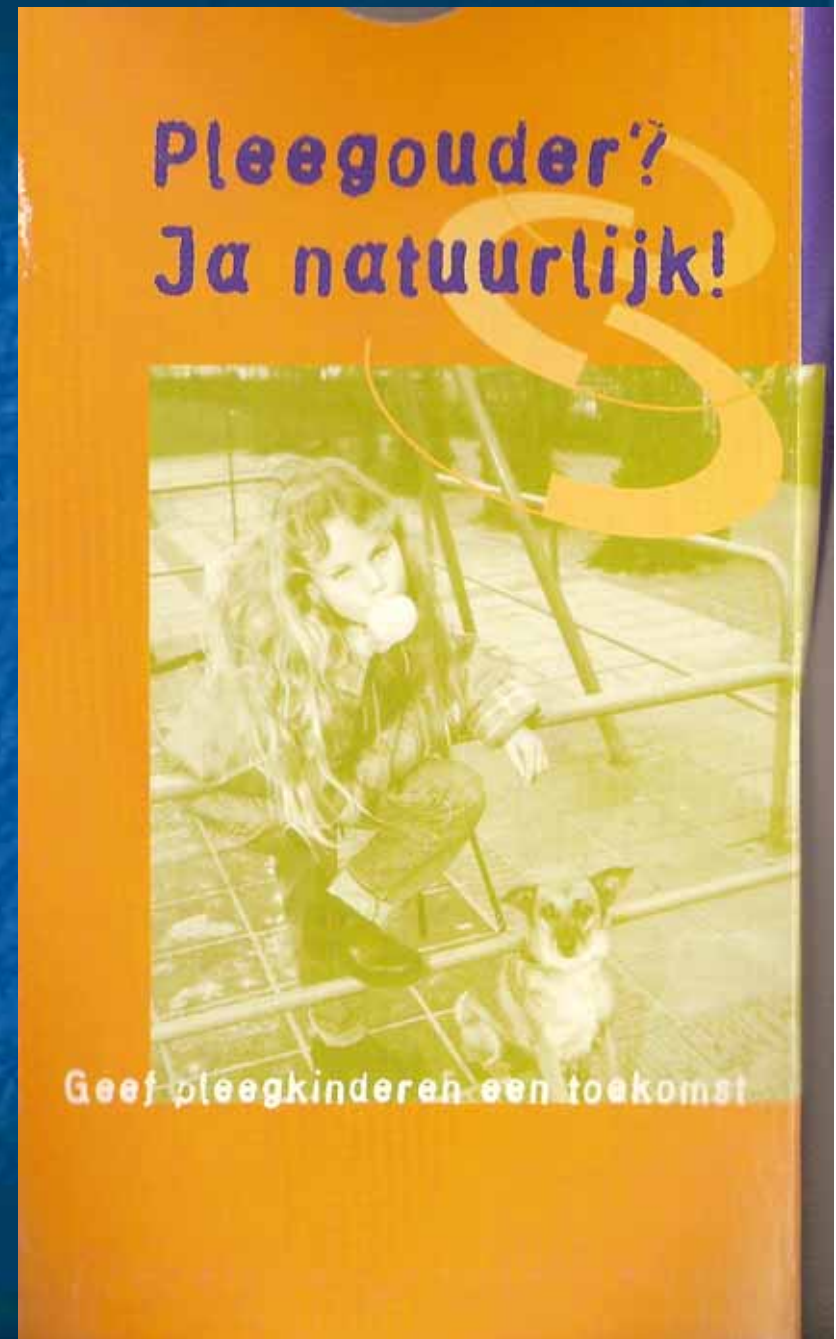

Conclusie (1)

- Alternatieven voor opvoeding buiten het biologische gezin
  - Tehuis/internaat geen acceptabele oplossing voor jonge kinderen
  - Adoptie biedt juridische en emotionele zekerheid en biedt ruimschoots kansen op inhaalgroei

Conclusie (2)

- Pleegzorg kan meer kansen op inhaalgroei bieden wanneer er meer juridische en emotionele zekerheid geboden wordt

Met steun van....

- Wereldkinderen: Leerstoel Studie van Adoptie
- ADOPTION MAP (Meta-Analysis Project): Fonds 1818, Stichting Kinderpostzegels, VSBfonds, Fonds Psychische Gezondheid
- Universiteit Leiden

Alles over hoofdzaken